

12. Ковальченко И.Д. Теоретико-методологические проблемы исторических исследований. Заметки и размышления о новых методах// Новая и новейшая история.- 1995. - № 1.
13. Ковальченко И.Д., Тишков В.А. Введение. Итоги и перспективы применения количественных методов в советской и американской историографии// Количественные методы в исторических исследованиях. – М., 1984.
14. Круглова Т.А. Материалы научных чтений памяти академика И.Д. Ковальченко// Новая и новейшая история. – 1998. - № 2.
15. Левчик Д.А. Американская клиометрия 80-х годов на страницах "The Journal of Economic History"// Американский ежегодник. 1990. – М., 1991.
16. Ломова С.А. Экономическая история и клиометрика: самоидентификация в России и за рубежом// Новая и новейшая история. – 1997. - № 5.
17. Минц С.С. О возможном подходе к изучению социального сознания в историко-культурных исследованиях / Математические методы и ЭВМ в историко-типологических исследованиях.– М., 1989.
18. Ракитов А.И. Философия компьютерной революции. – М., 1991.
19. Реснт О.П. Сучасна історична наука в Україні : шляхи поступу// УІЖ.- 1999.- № 3.
20. Самарский А.А. Вычислительный эксперимент и научно-технический прогресс// Информатика и научно-технический прогресс. – М., 1987.
21. Свиренга Р.П. Количественные методы изучения сельского землевладения и аренды// Количественные методы в советской и американской историографии. – М., 1983.
22. Соколов А.К. О применении новых методов в исследованиях историков США// Математические методы в социально-экономических и археологических исследованиях. – М., 1981.
23. Ху Мин Д. Тунг, Амар Гунта. Персональные компьютеры // В мире науки. – 1983. - № 8. - С. 53 - 65. Цит. за: Компьютеры, модели, вычислительный эксперимент. Введение в информатику с позиций математического моделирования. – М., 1988.

ВИТОКИ АЦТЕКСЬКОЇ КОСМОЛОГІЧНОЇ ПАНОРАМИ ВСЕСВІТУ

ЗАН М.П.

Ацтекський монарх-філософ Нецагуалкойотл (1402-1472) із сумнівом писав про сутність земного існування, ілюзію буття. До свого раціонального обґрунтування подібні космологічні ідеї виступали в рамках усної традиції. Здебільшого у формі міфів, де ідеї фіксувались на основі символів.

На сучасному етапі вихідним завданням етнології є проникнення в символіку минулого. У данному випадку це стосується витоків космологічної системи ацтеків.

Враховуючи специфіку джерельної бази вдаємося до ретроспективно-проблематичного аналізу предмету дослідження.

Для цього зосередимо увагу на таких питаннях: коли наука розробила космологічну систему, що розквітла в умовах ацтекської імперії?; коли проявляються риси даної системи?; яка ймовірність прямої передачі традиції?

Джерельний аналіз [1] дозволяє виділити три основні положення, власне, ацтекської космології: а) уявлення про вічну боротьбу двох начал (життя і смерті, світла і темряви і т.д.) б) розвиток Всесвіту за циклічним сценарієм, катастрофічний фінал і наступне оновлення

світу; в) градація Всесвіту в горизонтальному (4 частини світу з центром) та вертикальному (13 небес і 9 пекл) напрямках. Крім цього, вирізняється ще ряд космологічних категорій: необхідність загальної основи; ідея про основні елементи; залежність людини від волі божеств, які уособлюють сили природи; необхідність «спілкування» із божествами в рамках культу.

Говорячи про ймовірність прямої передачі традиції, відмітимо позицію М.Жинова, який, на основі додавання тривалості циклів, вираховує дату всесвітнього потопу (13102 р. до н.е.) як відголос Атлантиди [2]. Апологетом позаземного впливу на становлення цивілізаційних форм виступає Е. фон Денікен [3]. Наявні логічні висновки, однак (в рамках сучасної наукової парадигми), виступають не цілком обґрунтованими.

«Реабілітовані» археологами знахідки, що відносяться до доархаїчного (VII - кінець III тис. до н.е.) та архаїчного періоду (кінець III - кінець I тис. до н.е.) поки що не дають підстав гадати про складання космологічної, втім міфологічної системи [4]. Наявні випадки культових жертвоприношень, поховань важко детермінізувати виявом свідомого наслідування традиції.

Характерна поява і розповсюдження (ранній етап архайчного періоду - II – I тис. до н.е.) центральномексиканських «венер» теж не дає позитивної відповіді на вирішення витоків, власне, космологічної системи.

Інтенсивні процеси намітились у рамках середньоархайчного етапу (1000-500 р. до н.е.) У цей період проходила своєрідна уніфікація космологічної системи. Викристалізувались зразки божеств Тлалока, Кецалькоатля. Божество «богиня з косами» виступає своєрідною міфологічною субстанцією космогенезу (4 коси - 4 сторони світу, зображення в різних іпостасях - цикли животворення Всесвіту). Отож, риси космологічної системи ацтеків виступають ще у рамках даного періоду.

Ольмеки. Питання етногенезу останніх далеке від остаточного вирішення [5]. Так чи інакше, визнаючи оригінальність даної культури; твердим, що в даний час (1200 – 400 рр. до н.е.) повністю закріплюється міфологічна модель Всесвіту («богиня з косами», «товстий бог», «старий бог»). Ця модель в ацтеків виступає більш розробленою. Монументальний живопис ацтеків дає підстави гадати, що в той період складались міфи про майбутнього ацтекського бога - універсума Кецалькоатля [6].

Можна допускати, що в епоху ольмеків закріплюється космологічна модель Всесвіту. Висновок підкріплюється тезою про те, що ольмеки сформували цивілізацію «мадре». Спроби показати синхронність і самостійність еволюції центральномексиканських культур [7] спонукають до виявлення паритету експорту та саморозвитку окремих регіонів Месоамерики. Принаймні, хоча б у культурологічному плані первинність ольмекської цивілізації є небезпідставною, а категоричною.

Щодо етапу Теотіуакану (300 р. до н.е. – 800 р. н.е.), то можна допускати, що міфологічна система ольмеків була трансформована в матеріальну оболонку - ритуальні будівлі, які передають всю символіку космогенезу (проспект Мертвих, піраміди Сонця та Місяця, Сьюдадела, царський палац) [8].

Епоха тольтеків (IX-XIIст.) - унікальна та

загадкова. Ізотерична література рахує тольтеків третім народом, що заселив Атлантиду із західного узбережжя [9]. Дистанціюючись від такої далекоглядності, проведемо іншу лінію. Власне, ацтеки демонстрували глибоку пошану до тольтеків-вчителів, будівельників. Джерело недвозначно передають цей мотив: «І тольтеки знали...» [10]. Можна допускати, що, власне, тольтеки «підготували» в готовому вигляді космологічну систему ацтеків, сформували діалектичну парадигму ацтекської ментальності. Про це свідчать як пам'ятки літератури («Легенди Сонць», «Аннали Куаутілана» та ін.), так і великі форми мистецтва (кам'яні колоси центральної частини м. Тула, піраміда в Шочікалько, шт. Морелос).

Отже, «повивальною бабкою» космологічної системи ацтеків була цивілізація ольмеків, вона дала імпульс розвитку культур теотіуаканців, тольтеків, ацтеків та майя.

«Хрещеним батьком» космологічної панорами була цивілізація тольтеків, що уніфікувала знання минулих сторіч в єдину міфологічну цілісність, втілила (вперше) ці знання не лише у рамках мистецької парадигми, а й передала у творах літератури.

Ставлячи за мету розгляд проблеми в ретроспективному аналізі, можемо тепер сформулювати ще ряд запитань, що потребують вирішення при реконструюванні глибинних шарів даної проблеми: а) п'ять світових епох: символ реального чи філософська метафора?; б) якого характеру джерело знань про чітку космологічну будову Всесвіту (експорт чи власний ґрунт)?; в) важливе питання про вирізнення привласненого та особистого ґрунту ацтекської релігійної системи: культ «квітучих воєн» - феномен синтезу релігії та пасіонарності чи давня традиція; пантеон богів - матриця суспільних відносин чи синтез попередніх надбань?

Подібні питання потребують розв'язання методами порівняльної міфології, етнології, мистецтвознавства. Власне, даний шлях забезпечить всебічний розгляд зазначеної проблеми витоків ацтекської космологічної панорами Всесвіту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Леон-Портилья М. Философия науа. Исследование источников. - М., 1961. - С. 102-195.
2. Жиров Н.Ф. Атлантида. - М., 1964. - С. 369-370.
3. Daniken von E. Spomenky na buducnost. - Bratislava. - 1971. - S. 110-111.
4. Гуляев В.И. Древнейшие цивилизации Мезоамерики. - М., 1972. - С. 32-71.
5. Кинжалов Р.В. Современное состояние ольмекской проблемы // Советская этнография. - 1962. - № 2. - С. 72-81.
6. Соди Д. Великие культуры Месоамерики. - М., 1985. - С. 80-101.
7. Кинжалов Р.В. Орел, кецаль и крест. - СПб., 1991. - С. 47.
7. Гуляев В.И. Назв. праця.

8. Соди Д. Великі культури Месоамерики. - С. 110-114.

9. Жиров Н. Ф. Атлантида. - С. 112.

10. Лсон-Портилья М. Філософія наука. - С. 168-169.

SUMMARY

In this article the author pays his attention to the problem of the formation of the aztecs cosmological panorama of the Universe. The problem touches the evolution of the earliest cosmological ideas in the archaic epoch (from the end of the III - until the end of I mill B.C.). The author emphasizes upon the idea of the important role of the olmecs civilization in the formation of the cosmological picture of the aztecs Universe and the unique contribution of the toltecs civilization whose experience became the main source for the aztecs in the development of their culture. Just like Barbarians in Europe, who only absorbed the unique achievements of Rome, the bloodthirsty aztecs did the same in Mexico.

ІСТОРІЯ ВІДБУДОВИ МЕТАЛУРГІЙНОЇ І МАШИНОБУДІВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ, ЗАЛІЗНИЧОГО ТРАНСПОРТУ ТА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ДОНЕЦЬКОГО РЕГІОНУ у 1944 – 1945 рр.

МИХНЕНКО А. М.

Яскравою сторінкою трудового подвигу робітників Донбасу у роки війни було відновлення металургійної промисловості. Вже через три місяці після вигнання окупантів з Єнакієво, до ладу стали домна №6, а потім і №4. За ініціативою єнакієвських металургів у Донбасі розгорнувся рух під девізом «Доб'ємося скорочення термінів введення в експлуатацію домен, мартенів, прокатних станів». За рік на підприємствах міста було створено 250 молодіжних бригад, в яких працювало понад 5 тис. юнаків і дівчат. 130 бригадам була надана назва «фронтівих». Вже 8 січня 1944 р. дали перший прокат «Блюмінг» і рейкобалковий стан «800», а 16 січня конвертор бессемерного цеху дав першу сталь. На заводі був відновлений повний металургійний цикл – виробництво чавуну, сталі, прокату.

Швидкими темпами йшло відновлення Макіївського металургійного заводу ім. С.М.Кірова. 21 липня 1944 р. була відновлена і задута одна з найбільших у Донбасі доменна піч № 2 Макіївського металургійного заводу. До війни прославлені доменники, і серед них обер-майстер І.Г.Коробов, давали на цій печі 1100–1200 т чавуну на добу. І тепер Коробов, після реєвакуації з Тагілу, разом з майстрами

Веклічевим, Польшиним, горниловими Лобановим, Козловим, Пихтіним, під керівництвом інженера Полетяного, працювали над її відновленням. І.Г.Коробов разом із своїми товаришами став на першу фронтіву вахту.

Надзвичайно складна і важка робота була проведена робітниками, інженерами і техніками мариупольських заводів «Азовсталь» та ім. Ілліча. На «Азовсталі» гітлерівці перед відступом висадили найбільшу доменну піч №4, внаслідок чого вона осіла на 3,5 м, змістилася з осі вбік і нахилилася на 20°. Щоб розібрати стару піч і побудувати нову, були б потрібні роки. Але радянські інженери А.З. Камінський, М.М. Корнєєв та інші запропонували і здійснили сміливий проект — доменна піч вагою 1360 т була піднята за допомогою могутніх гідравлічних домкратів, випрямлена і 27 листопада 1944 р. поставлена на підмурок. Нічого подібного до цього будівельна практика не знала.

При відновленні Маріупольського металургійного заводу ім. Ілліча патріотизм виявила дочка розстріляного фашистами начальника мартенівського цеху Н.М.Толмачова – Т.Толмачова. Вона разом з своїми подругами В.Святченко, М. Парталою відновила завод, потім стала до мартена. Тільки за три місяці